

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

DEL CONGOST DE MONT-REBEI AL GOLF DE ROSES

**17b^a Etapa : SANT JOAN DE LES ABADESSES - SANT ANTONI DE PÀDUA
SANTA LLÚCIA DE PUIGMAL - SANT PONÇ D'AULINA**

23 de novembre de 1997

HORARI PREVIST

Sortida de Vilanova i la Geltrú.	6.30	h
Sant Joan de les Abadesses. Esmorzar.	9.00	h
Inici de l'etapa.	9.30	h
Ermita de Sant Antoni. Reagrupament.	10	h
	10.10	h
Coll de Can Prim. Reagrupament.	11.25	h
	11.40	h
Ermita de Santa Llúcia. Reagrupament.	12.40	h
	12.55	h
Pla sota l'ermita de Sant Ponç (Autovia).	14.15	h
Reag. i visita opcional a l'ermita de Sant Ponç.		
Sortida cap a Sant Joan de les Abadesses.	14.45	h
Sant Joan de les Abadesses. Dinar.	15	h
Sortida cap a Vilanova.	17.30	h
Vilanova i la Geltrú.	20	h

Notes.-

- ** Esmorzarem i dinarem a Sant Joan de les Abadesses (Hi bars i restaurants).
- ** Si us plau, sigueu puntuals, respecteiu els reagrupaments i vigileu que hi sigui tothom.

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

DEL CONGOST DE MONT-REBEI AL GOLF DE ROSES

17b^a Etapa : SANT JOAN DE LES ABADESSES - SANT ANTONI DE PÀDUA
SANTA LLÚCIA DE PUIGMAL - SANT PONÇ D'AULINA

23 de novembre de 1997

DESCRIPCIÓ DEL RECORREGUT

NOTA

Aquesta descripció és una còpia literal de la corresponent al PR C-60 "Sender de les Quatre Ermites", (únicament s'han modificat els temps del recorregut).

Horari	
Parcial	Total
0.00	0.00

A Sant Joan de les Abadesses, a la plaça Torras i Bages, davant l'absis del Monestir del Santíssim Misteri, comença el sender que ens menarà a visitar quatre ermites. La primera és Sant Antoni de Pàdua.

Sortim per la pujada de les Monges, passem davant de can Maretronja i més amunt d'unes escales trobem el pedró de la Moreneta.

Aquest petit tros de camí té molta història. A l'esquerra de la pujada de les Monges hi ha l'Era de l'Àngel urbanitzada. A la dreta l'escola Abadessa Emma (on es cursa 2a etapa d'EGB) i la guarderia, formant tot part de l'edifici de les Carmelites de la Caritat fundat per la pròpia Santa Joaquina de Vedruna l'any 1843, inicialment com hospital de la vila, en el lloc on des de l'Edat Mitjana ja hi estava ubicat l'hospital.

L'Era de l'Àngel era un gran espai on tots els veïns del poble que menaven terra hi anaven a batre i hi tenien els seus pallers. Igualment, qui tenia bestiar tenia allà els pallers d'herba. Moltes persones deuen recordar l'incendi del paller d'herba de la *dona de la vaca*.

0.02	0.02
------	------

Pedró de la Mare de Déu de Montserrat. El pedró anomenat la Moreneta és actualment un bloc de ciment amb la imatge de la Mare de Déu de Montserrat darrera d'una reixa, una font i bancs. Va ser inaugurat el 27 d'abril de 1984. Aquest no és el primitiu emplaçament de la Moreneta que va sorgir espontàniament dels nens de Sant Joan l'any 1959. Inicialment la Moreneta estava situada en la banda de baix de la muntanyeta, sobre el riu Arçamala, davant dels patis del col·legi.

Els nois de Sant Joan, que sempre havien anat a jugar en aquest lloc, es varen engrescar a fer-hi una capella. Tots volien participar en aquesta tasca i la col·laboració va ser unànime en fer camins, explicar, fer bancs, indicadors, plantar arbres, etc...

Sota la cavitat que formava un sabuquer hi van posar la imatge de la Mare de Déu de Montserrat, que varen anar a comprar a una botiga del poble. La venedora els va donar la idea que hi posessin la Patrona de Catalunya, doncs, ells, prenent model de la capella de Lourdes que hi ha més amunt, demanaven una imatge de la Mare de Déu de Lourdes. Un noi de Sant Joan que tenia vocació i dots d'escultor va fer uns escolanets i una làpida de marbre que deia: *Els nens de Sant Joan a la Moreneta*. Les seves restes s'han incorporat al pedró actual. Perquè no faltés detall, hi havia un forat per tirar almoines que quedaven amagades sota una muntanya de Montserrat feta de guix. L'animació era tal, que varen fer un sortidor en un petit replà, hi varen portar l'aigua, plantar un desmai, etc., però tot plegat no va acabar de reeixir.

Passada la Moreneta pugem les escales i travessem la carretera comarcal GE-521 que ens menaria a Olot.

0.01 0.03

A la dreta, junt als indicadors agafem un petit corriol. Passem damunt una feixa allargada, amb bancs, una taula i una font. A l'esquerra deixem la capella de la Mare de Déu de Lourdes.

En aquesta capella, hi ha la representació de l'aparició de la Mare de Déu a Bernardette Soubirous a les roques de Massabielle, vora el riu Gave, l'11 de febrer de 1858. Va ser inaugurada l'any 1904, cinquantenari de la definició dogmàtica de la Immaculada Concepció, doncs a Lourdes, la Mare de Déu s'havia anomenat Immaculada Concepció.

0.02 0.05

Deixem a la dreta la casa de Lourdes, creuem el camí que hi mena i pugem per un caminet costerut. A l'esquerra ens queda una roureda i a la dreta uns camps de conreu (feixes llargues).

0.03 0.08

Quan el camí s'aplana quedem sota la carretera de Sant Antoni, davant un camp gran, començant a gaudir de vista sobre Can Llaudet i muntanyes del solell de la vall. Travessem la pista i pugem per la dreuera deixant la casa de Mas Guixer a la dreta.

0.04 0.12

Arribem a les restes de l'antiga carretera de carros de Sant Antoni, quedant la font de Mas Pedrer unes passes més avall. La font de Mas Pedrer té l'estampa de la típica font ombrejada per saules.

Nosaltres pugem en direcció sud, uns metres més amunt voregem la casa de Mas Pedrer per darre-
ra i arribem a una corba on es veuen els pins de Sant Antoni coronats pel campanar de l'ermita. Poc
més amunt es deixa un camí ample i es puja per un petit corriol que passa enmig d'uns avellaners i ens
porta a la pista de Sant Antoni.

0.04 0.16

Creuem la pista i pugem davant mateix per un escalonat de rocs.

0.02 0.18

Coll d'en Saquer. A l'era de la desapareguda casa d'El Coll d'en Saquer queden les restes de la

cabanya i es frueix d'una ampla vista panoràmica. En direcció nord i nord-est es veuen Serra Cavallera, Taga i Sant Amand. Més a l'oest Pedraforca i Cadí, en primer terme vall del Ter fins a Ribamala.

Creuem novament la carretera de Sant Antoni i pugem vora un edifici inacabat, agafant després l'antic camí.

0.04 0.22

Tornem a trobar la carretera de Sant Antoni i quedem davant el pedró de Sant Antoni petit al començar el pinatar. Hi ha uns bancs per reposar i ampla vista panoràmica. El pedró de Sant Antoni petit és una construcció de pedra, pintat de blanc i alberga una imatge de Sant Antoni. No sabem quan es va erigir, però hi ha una data (1886) que podria ser la de la seva construcció o restauració. L'any 1987 es va posar una reixa nova i la imatge del Sant, ja que la imatge anterior va ser robada.

Tornem a travessar la pista per agafar novament l'antic camí de carros que pujava a Sant Antoni pel mig dels pins. A les envistes de l'ermita passem vora unes taules i bancs molt adients per fer un mossec o bé un àpat.

0.06 0.28

Deixem a la dreta l'aparcament i entrem a l'ampla plaça de Sant Antoni. L'ermita de Sant Antoni de Pàdua unida a la casa dels ermitans, està situada al cim d'un turó (1.040 m d'alçada) envoltat de pins dominant les valls del Ter i de l'Arçamala. Consta la seva existència al 1635 i l'actual església data de 1852, encara que passada la guerra es restaurà tot el que s'havia malmès i es va construir el campanar que resta inacabat, però és excel·lent mirador. Cada any se celebra l'aplec. Abans sempre en la diada del Sant, 13 de juny. Ara depèn de com s'escaigui. En l'hostatgeria es poden fer tota classe d'àpats.

Sortim de Sant Antoni en direcció est per un camí ample que passa vora uns noguers, baixant el collet de Cal Manyo. Al collet de Cal Manyo hi trobem un encreuament de camins.

0.04 0.32

Agafem el que baixa suaument a la dreta en direcció est fins a la font de Can Boixerol, la qual es veu des del collet.

0.02 0.36

És una bonica font, ara un xic malmesa, forma una cavitat on surt l'aigua que per una canaleta va al tot. Aquesta cavitat és tancada per aprofitar l'aigua com a safareig, però té un roc a dintre de manera que els càntirs i galledes situats allà quedessin a la deguda altura per omplir-se còmodament; l'aigua sobrant va a un abeurador. Abans, en aquesta font hi anaven a rentar totes les dones de les cases del veïnat.

Poc després de deixar la font es passa vora una bassa, que en temps de sequera també té aigua, o sia és un bon naixement d'aigua. El camí inicialment va planer, deixant veure la casa de Can Boixerol, enlairada a l'esquerra i l'ermita de Sant Antoni a la dreta. Després baixa ràpidament fins al collet del Carós.

0.20 0.56

Ara el camí va planer, passant per feixes i petits collets. A baix es veu la casa de Cal Caire.

0.07 1.03

El camí baixa fins a arribar a una pista aperduada en el Clot d'en Poc. Pugem direcció nord-est

per la pista i aviat agafem un corriol a la dreta que amb lleugeres pujades i baixades enmig de pins, roures i boixos ens durà al collet de Guillamet i fins a la mateixa casa.

0.17 1.20

Arribem a la casa de Guillamet per un roquisser, la deixem a l'esquerra i seguim en direcció oest per un camí ample que passa per la font de Guillamet. Deixem font, safareig i abeuradors sota el camí i continuem baixant fins a trobar el camí veïnal que puja de la carretera d'Olot.

0.06 1.26

Trenquem a l'esquerra en direcció nord-est. Comencem a pujar veient enlairada la casa Guillamet.

0.04 1.30

Deixem a l'esquerra la pista que va a la casa del Colomer i seguim avall creuant un torrent. Després la pista puja.

0.04 1.34

Font del Colomer a l'esquerra. No és visible des del camí, però és a dues passes i molt arranjada. A la mateixa direcció enlairada queda la casa del Colomer. Seguim pujant,

0.04 1.38

Deixem la pista que va a la casa de Can Prim. En direcció est i a la dreta continuem pujant (hi ha indicadors).

0.07 1.45

Coll de Can Prim o de les Burgueres. Aquesta careneta fa la divisòria de les aigües. Fins aquí van a l'Arçamala i després d'aquí van directament al Ter. De cara a Sant Joan en direcció oest en dies clars es veu molt bé el Pedraforca.

A la dreta, el camí va al pla d'Estràngol. Nosaltres seguim recte baixant fins a creuar un petit torrent. Seguim un caminet pla i avall enmig d'una fageda fins a trobar el torrent del Clot de Vedellar. El passem a gual.

0.06 1.51

Uns metres més enllà trobem la pista forestal que puja de la carretera de Camprodon per la casa de la Girona. Deixem a la dreta un pujantó i seguim la pista que pujant suaument enmig d'una fageda ens portarà fins al coll de l'Home Mort.

0.16 2.07

Coll de l'Home Mort. Aquest coll, fa la partió de les aigües. Fins aquí totes anaven al Ter i després del coll, van al Fluvià. Geogràficament comença la Garrotxa. En sortir del coll es comencen a veure algunes de les muntanyes típiques de la comarca de la Garrotxa. Seguim la pista avall.

0.10 2.17

Deixem la pista i continuem a l'esquerra per un caminet que baixa fortament. Un cop a baix trobem una pista vella i creuem un torrent. Pugem lleugerament i trobem la pista.

0.06 2.23

Seguim la pista avall a l'esquerra.

0.01 2.24

Quan ja es veu la casa de Torrents deixem la pista i agafem un antic camí a la dreta.

0.02 2.26

Font de Torrents. Està molt ben agençada en un lloc ombrívol i fresc. Cal omplir les cantimplores, ja que no es pot assegurar trobar aigua fins a la font de Beu i Tapa en el Veïnat Sec, ja a les envistes de Perella. Seguim la pista.

0.02 2.28

Des d'aquí arribem a la casa de Torrents, la deixem a l'esquerra. Continuem seguint la pista amb vistes sobre la riera de Torrents i serra de les Cambres, vora una torre metàl·lica pràcticament a la nostra alçada.

0.06 2.34

Encreuament de pistes. Nosaltres seguim a l'esquerra avall (hi ha indicadors).

0.04 2.38

Deixem la pista que descriu una ampla corba i seguim per una drecera amb fort pendent.

0.03 2.41

Continuem la pista fins a Santa Llúcia. A l'esquerra es contempla una àmplia panoràmica de la Plana de Bianya fins a Sant Joan les Fonts, destacant la recta de la carretera de la Vall de Bianya. (Cloc-clou).

0.02 2.43

Ermita de Santa Llúcia. Església romànica i antiga parròquia dels vessants garrotxins del terme de Sant Joan de les Abadesses. L'església de Santa Llúcia ja és citada en un document de l'any 913. L'edifici actual és del 1165. En el segle XV, deixà de ser parròquia independent i passà a ser sufragània de Sant Julià de Vallfogona i després de Sant Joan de les Abadesses. Després de l'última restauració, l'església, és de planta rectangular i absis semicircular, coberta amb volta de canó i campanar d'espadanya, damunt l'absis. La porta és a la façana de migjorn, que deu ser el lloc original i no a l'absis on era amb el capgirament que al llarg dels segles havia sofert. Conserva l'antic cementiri, la cabana i l'era, però no hi ha les runes de la casa que havia estat unida a l'església, potser antiga rectoria. A la dreta de la pista hi ha la font. En temps de sequera queda gairebé sense aigua. Se celebra cada any l'aplec de Santa Llúcia, el diumenge després de la diada de la Santa, 13 de desembre, acudint-hi molta gent dels dos vessants.

Sortim de Santa Llúcia i seguim la pista avall.

0.10 2.53

En arribar al torrent, trobem els Gorgs de Santa Llúcia o de Torrents, val la pena deixar el sender i anar-los a veure. Per visitar-los cal pujar per un caminet a l'esquerra i travessar un pontarró de fusta. L'aigua claríssima i la disposició dels rocs i la vegetació han fet que sigui un lloc realment bonic.

Travessem el torrent i seguim la pista uns 40 metres. Agafem un camí a l'esquerra, sobre la pista. El caminet va pujant paral·lelament a la riera de Torrents desembocant en un camí ample que va a una plaça carbonera.

0.10 3.03

Plaça carbonera, tal com el seu nom indica, és un gran espai (com una plaça) on fa anys s'havia fet carbó d'alzina que treien pel camí que va a Torrents. Una font de riquesa tradicional de la Garrotxa era la producció de carbó vegetal a partir de la fusta de les alzines.

Deixem la pista i pugem en direcció est per un camí a la dreta.

0.02 3.05

Deixem un camí a l'esquerra i anem a travessar un petit rec de pluja. Continuem pujant.

0.03 3.08

Arribem a la carena de la serra de les Cambres. Allà hi trobem una pista que va al pal d'alta tensió i que no seguirem. Des d'aquest lloc es gaudeix sense destorb d'una àmplia vista vers les muntanyes de la Vall del Bac i Bassegoda amb tot un seguit de muntanyes i carenes de tota l'alta Garrotxa. Agafem un camí a l'esquerra que en direcció nord va resseguint la carena de la serra de les Cambres enmig de pins, roures i alzines fins arribar al coll d'Aulinencs.

0.06 3.14

Coll d'Aulinencs. Des d'aquí es pot veure una part del sender que ja hem seguit en les fondalades de Torrents i Santa Llúcia, destacant la visió de la casa de Torrent i la Baga de Castilla.

Ara sortim del terme de Sant Joan de les Abadesses per entrar en el terme de la Vall de Bianya. Deixem el camí que segueix planejant endavant i agafem un camí a la dreta avall. Hi ha un sobtat canvi de vegetació per haver passat del solell al bac, abundant els faigs i l'heura. El camí perd alçada ràpidament.

0.03 3.17

Creuem la pista i seguim avall pel mateix camí, comença a haver-hi pins.

0.02 3.19

Retrobem la pista i la seguim a la dreta en direcció nord-est. Uns metres més enllà la pista passa per un lloc dit la Feixa d'en Callís que era una terra menada per la casa de les Cambres. Ara entre la pista i la bardissa no s'hi coneix gaire res. Entremig dels pins al nord-est es comença a veure l'ermita i el veïnat de Sant Ponç.

0.03 3.22

Deixem la pista i agafem un camí a l'esquerra enmig d'abundant vegetació, destacant la presència del boix grèvol (especie protegida). Cada vegada es veu millor el veïnat de Sant Ponç quedant en primer terme la casa de la Ferreria i els seus camps.

0.10 3.32

Arribem a un planellet, seguim a l'esquerra avall i als pocs metres a la dreta, seguim baixant. Després amunt fins al cim d'un turó que baixem tot seguit. Trobem un camí molt fressat, el seguirem

a l'esquerra en direcció oest. Ara veurem molt bé la casa de les Planes, actualment deshabitada.

0.05 3.37

Creuem un petit rec i seguim a la dreta. Després pugem per un rost herbat (atenció als senyals).

0.04 3.41

Tombem en direcció nord en agafar una pista mig perduda. La pista cada vegada més marcada ens portarà a travessar la riera de Sant Ponç.

0.06 3.47

Creuem la riera de Sant Ponç. Una pista poc fressada ens durà a la propera casa de la Ferreria pel mig dels camps de sota la casa.

0.08 3.55

Casa de la Ferreria. Sembla que era una casa d'amos i masovers. Va ser l'última del veïnat (Serrat de Sant Ponç, el Bosc i runes de la Cànova) que va ser habitada permanentment amb dedicació a les feines de pagès. Arribem a la casa per la banda de baix. Passem vora unes grans alzines, passem per davant l'entrada i la deixem a l'esquerra agafant direcció nord-est per un camí que ens dirigeix a la casa del Serrat de Sant Ponç, deixant la pista que puja.

0.10 4.05

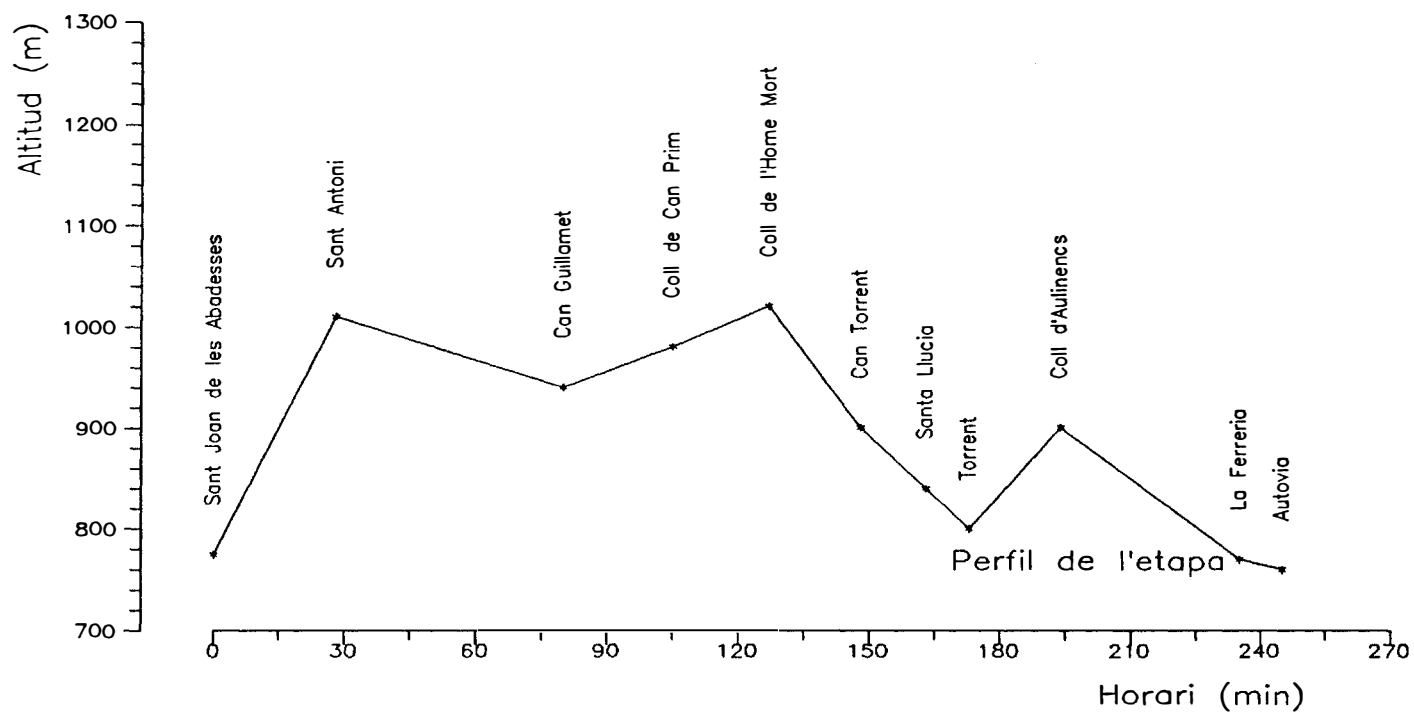
Creuem un torrent i als pocs metres, passem vora la casa del Serrat de Sant Ponç i la deixem a la dreta. Seguim camí amunt fins arribar a un pla sota l'ermita de Sant Ponç. Hi ha indicadors.

Situats en aquest pla i de cara a l'oest es divisa el coll de Collabós, la Serra de Torrents i la Baga de Castilla fins al cim de Castelltallat. A curta distància del pla hi ha l'ermita de Sant Ponç d'Aulina. L'ermita de Sant Ponç d'Aulina es troba al cim d'un turó envoltat de vegetació, que es dreça en l'extrem nord-oriental de la fundada de Sant Ponç, on es forma la riera de Sant Ponç per la conjunció de diversos rierols que neixen en el cercle de muntanyes que l'envolten: Capsacosta (1.111 m), carenes de Collabós i Serra de les Cambres.

La petita Vall de Sant Ponç es troba separada de la veïna vall de Santa Llúcia per la Serra de les Cambres comunicant-se pel coll d'Aulinencs, les rieres de Sant Ponç i Santa Llúcia junt amb les del Farró i Sant Salvador formen la riera de la Vall de Bianya. L'ermita de Sant Ponç d'Aulina és d'origen romànic però ha sofert moltes modificacions. Havia estat possessió del Monestir de Sant Joan de les Abadesses. Hi ha un carreu molt gros adossat a la paret exterior amb una inscripció i una data (1872) que podria correspondre a alguna restauració.

L'edifici actual no té gaire res remarcable. En el cantó de ponent s'obre la porta amb timpà llis i en el llindar hi ha gravada una creu inscrita en un cercle. Adossat a la paret nord s'aixeca el campanar amb teulat a quatre vessants i una obertura de mig punt a cada cara, alguna tapada. L'ermita de Sant Ponç havia sigut parròquia i més tard sufragània de Sant Salvador de Bianya amb la qual formava un municipi independent englobat dins el municipi de la Vall de Bianya de l'any 1969.

Últimament la festa de Sant Ponç era el tercer diumenge de setembre i també el diumenge més a prop de l'11 de maig, diada de Sant Ponç. La festa consistia en la celebració de la Santa Missa i virolla en el pedró existent vora l'ermita. Fins que varen marxar els últims estadants de la Ferreria era costum que les pròpies cases portessin algun animal viu per a aquesta virolla.

SANT JOAN DE LES ABADESSES

L'extens municipi de Sant Joan de les Abadesses (53.41 km²) centra el sector de la vall del Ter dit vall de Sant Joan, entre les valls de Camprodon i de Ripoll. Forma una típica vall dels Pre-pirineus, de direcció nordest-sudoest, estesa entre els vessants meridionals del Taga i de la serra Cavallera, al nord, i els septentrionals de la serra de Puig Estela i el turó de Castelltallat, al sud; a ponent marca el límit de la vall la confluència del torrent de Ribamala amb el Ter, i vers llevant arriba al terme de Sant Pau de Segúries, que forma part de la vall, així com el terme d'Ogassa. El terme de Sant Joan té un apèndix, a llevant de Castelltallat, que comprèn la capçalera de la vall de Bianya, amb el poble de Santa Llúcia de Puigmal.

És una vall gerda, coberta de pastures -que ocupen gradualment les coromines dels masos que es despoblen als vessants de la vall- i de boscs de pins, roures o faigs als llocs més alts. La vida es concentra al fons de la vall i a la vila de Sant Joan, al llarg del Ter i de la carretera de Ripoll a Camprodon i al coll d'Ares (que des de fa poc permet d'atènyer el Vallespir), que té dins el terme 11 km de llargada. Una altra carretera important és la de Sant Joan a Olot per Sentigosa, que enllaça al coll de Caubet amb la que ve de Ripoll i que comunica el Ripollès amb la Garrotxa i amb les terres gironines. Una altra via d'accés era el ferrocarril de Barcelona a Sant Joan de les Abadesses, construït en 1875-80 per la Societat del Ferrocarril i Mines de Sant Joan de les Abadesses, companyia que explotava les mines de carbó de Surroca i Ogassa, que ha estat un dels primers motors de desenvolupament de la vall.

La vila de Sant Joan de les Abadesses (nom que des del segle XI reemplaça el primitiu de Sant Joan de Ripoll) es troba a la confluència del Ter amb la riera d'Arçamala, al redós del seu notable monestir. La primitiva església parroquial fou dedicada als màrtirs romans sant Joan i sant Pau -fou coneguda popularment per Sant Joanipol-, prop de la riba del Ter i l'antic pont medieval, al vell camí de Ripoll a Camprodon.

A la sagrera d'aquesta església es formà el nucli primitiu, que el segle XII ja devia tenir força vitalitat, per tal com en aquest segle es construï, en 1128-38, el notable pont (restaurat el 1309, novament després dels terratrèmols del segle XV i, fet volar el 1936, reconstruït amb fidelitat al pla original, aprofitant els elements possibles, en 1972-76, per l'arquitecte Francesc Pons i Sorollo) i al voltant del 1150 es refeu l'església de Sant Joanipol. Aquesta, destruïda també el 1936, ha estat restaurada només en les parts que restaren dretes, és a dir, la capçalera triabsidal, amb un campanar tardà sobre seu, i la portada, amb un interessant timpà esculpit; s'ha precisat l'àmbit dels murs romànics i s'han suprimit els afegitons i altars laterals fets en època barroca (vers el 1728). Deixà d'ésser parròquia el 1851, quan fou suprimida la col·legiata instal·lada a l'església de l'antic monestir, que passà a detenir la parroquialitat de la vila.

A l'indret anomenat el Vinyal, entre el monestir, la vila vella i la riera d'Arçamala, es creà a partir del 1206 un nou agrupament urbà. El 1243, quan el nou nucli comptava ja amb 37 famílies, l'abat Ramon de Blanes va fortificar-lo amb muralles i concedí franqueses i immunitats als nous residents i als qui vinguessin a poblar-lo. Així es forma la vila nova, de carrers rectilinis entorn d'un mercadal o placa porticada per tres costats, on se celebrava mercat els dimecres des de la concessió del rei Jaume I, el 1230.

Aquesta empenta inicial fou frenada pel despoblament del segle XIV, i el 1370 la vila tenia només 58 famílies, gairebé la meitat de les que havia assolit a la fi del segle anterior. Dins el mateix segle XIV inicià un redreçament notable, i el 1397 tenia ja 80 famílies, 32 de les quals dedicades a la parairia i 15 a l'art de teixir; la resta era gent d'ofici, com pellaires, sastres, sabaters i simples bracers. Una sèrie de privilegis concedits pels abats, que eren barons de la vila, confirmats pels reis, mantingueren un cens força estable a la vila de Sant Joan, que oscil·là entre 100 i 150 famílies al llarg dels segles XVI-XVIII. Tot el terme tenia 240 famílies el 1626 i 287 el 1782.

A mitjan segle XIX el municipi arriba a 2.200 h, un 75 % dels quals dedicats a les feines del

camp i a la ramaderia i un 15% a l'antiga indústria llanera dels paraires. La crisi de la mecanització, que feu decaure els antics oficis menestrals, sobretot la parairia, canvià de signe a partir del 1879, amb l'arribada del ferrocarril i la intensa explotació de les mines de carbó de pedra de Surroca.

A l'inici del segle XX, la creació de les indústries de filatures Espona i Llaudet (1901), dita el Pagès, aprofitant la força motriu del Ter, i poc després les dues de la colònia Jordana (o de Cal Gat), també de filatures, canvià les condicions de vida i la vila passà de 2.995 h el 1900 a 4.048 h el 1936 (el 55% d'aquests vivia a la vila, el 7 % a les colònies i la resta a pagès). La guerra civil de 1936-39, i després l'aiguat del 1940, marcaren una forta davallada de poblament, de la qual no es recuperà fins havent passat el 1950.

El monestir de Sant Joan de les Abadesses fou una fundació personal del comte Guifre el Pelós, que el 885 creà un nou cenobi, a 10 km del de Santa Maria de Ripoll, per a una comunitat de monges benedictines, de la qual havia d'ésser abadessa la seva filla Emma, tot just nada. Com a dotació inicial li assenyalà les terres de l'actual terme de Sant Joan, i tot seguit l'augmentà amb terres i esglésies dels termes veïns de Sant Pau de Segúries, Ogassa, Vallfogona i altres béns esparços pel Ripollès (Mogrony, Besora, Vidrà, Tregurà, etc), el Conflent, Osona i el Berguedà.

La primera església monacal, confiada inicialment a un grup de clergues mentre s'hi reunia la comunitat femenina, fou consagrada el 887. Emma començà a regir el monestir vers el 898, i tot seguit obtingué un privilegi d'immunitat del rei Carles el Simple (899), i al concili de Sant Tiberi d'Agde (907) reclamà i es féu reconèixer tots els béns assignats al monestir, que durant la seva infància havien estat usurpats per nobles del veïnatge. Durant el govern d'Emma, que s'allargà fins el 942, la vall de Sant Joan tingué un fort augment de població, que fins permeté que famílies de la vall passessin a repoblar sectors del Vallès Oriental (a la Roca i l'Ametlla) que es trobaven sota administració de l'abadessa Emma. Morta aquesta, hi hagué un període de perturbacions per la intrusió de les famílies comtals, però el monestir tingué encara una època florent amb les quatre abadesses successives, especialment amb Ranlo (955-62), que reestructurà el patrimoni i féu erigir noves esglésies a Sota, Vidrà, Vallfogona i Llaés.

En temps de l'abadessa Ingilberga, filla natural del comte de Cerdanya-Besalú Oliba Cabreta, la comunitat fou acusada de portar una vida disbauxada, i d'aquestes acusacions es valgué el comte de Besalú Bernat Tallaferro per acusar la comunitat davant la cúria de Roma i obtenir el 1017 la seva dissolució i l'atorgament dels béns de Sant Joan al seu fill Guifre, primer i únic bisbe de l'efímer bisbat de Besalú.

El tema de la immoralitat de les monges passà a la literatura i al folklore relacionat amb el mític Comte Arnau (que hauria actuat des de Mogrony o Mataplana). La primitiva cançó popular, sorgida probablement a Ripoll a la fi del segle XVI -impressionant diàleg entre l'ànima d'Arnau (condemnada a penar eternament per haver defraudat els seus mossos) i la seva vídua-, es connectà en època romàntica amb els escàndols de Sant Joan de les Abadesses, i hom enllaçà Arnau amb l'abadessa pecadora. Marià Aguiló recollí la balada, que publicà Milà i Fontanals (1853), i el tema fou utilitzat per Victor Balaguer (que identificà l'amant amb l'abadessa Adelaida) i després -convertit Arnau en senyor de Mataplana al segle XIV i identificada Elvira com a *muller lleial*- fou reprès per Anicet de Pagès, Frederic Soler, Jacint Verdaguer i Josep Carner, entre d'altres; però la millor interpretació poètica del mite fou la de Joan Maragall (1900), on l'heroi, amb connotacions nietzscheanes, assoleix la redempció. Més endavant seguiren encara la dura i abarrocada de Josep M. de Sagarra (1928) i la d'Ambrosi Carrión (1972).

Dissolta la comunitat femenina, hom instaurà al monestir una comunitat de canonges, que de fet ja hi residia abans, al servei religiós de les monges, però que aleshores fou erigida canònicament i posada sota l'obediència d'un abat. El primer abat fou el mateix Guifre, bisbe de Besalú (des del 1029 bisbe de Carcassona), que regí, almenys teòricament, l'abadia fins el 1054.

En temps del seu successor, l'abat Andreu, el comte de Besalú Bernat II el cedí (1077) a l'abadia

benedictina de Sant Víctor de Marsella, que n'expulsà els canonges i hi instal·là (1098) una comunitat de monges provençals. Mentrestant, els canonges, que havien refusat l'expulsió, s'havien posat sota la protecció del bisbe de Vic Berenguer Sunifred de Lluçà, que els donà la regla augustiniana i els retornà interinament al monestir (1086-98), però en foren expulsats de nou, i no es pogueren possessionar definitivament de l'abadia fins el 1114, sota Berenguer Arnau. Aquesta comunitat canonical augustiniana, regida per abats del país, perdura fins el 1484, i en 1484-1581 fou regida per abats comendataris (bisbes i cardenals forasters) i el 1592 fou secularitzada i transformada en col·legiata secular, presidida per un arxiprest. Els seus béns van servir per a dotar, amb els d'altres monestirs, les cinc dignitats reials creades als bisbats de Vic i de Barcelona.

Al temps de major esplendor (segles XII-XIV) es componia de 30 membres, entre canonges i altres clergues porcioners, i tenia tots els antics càrrecs o dignitats monàstics (cambrer, cellerer, sagristà, infermer, ferialer, etc). Aquesta esplendor inicial de la comunitat augustiniana es féu palesa en la renovació total de l'església monàstica, iniciada vers el 1130; la consagració tingué lloc el 2 de novembre de 1150, feta per l'abat Ponç de Monells, que era alhora bisbe de Tortosa.

L'església romànica, que en bona part perdura, s'inicià a la banda de llevant, i fou concebuda com un edifici de tres naus amb una ampla capçalera, introduïda per un transepte, en la qual s'obren els cinc absis. El presbiteri primitiu es desenvolupava entorn d'una girola, però més tard el primer pla es reduí, a causa de les edificacions monàstiques preexistents, que feren continuar l'edifici amb una sola nau a partir del creuer. Això dóna a l'església un pla esquifit en comparació de la solemnitat de la capçalera. Els absis van decorats internament i externament per arcuacions i columnetes aplacades als seus murs, que els donen una estructura de dos pisos o registres, on s'obren els finestrals, emmarcats per elements arquitectònics. El terratrèmol del 1428 féu caure les cobertes de la capçalera i destruïen la girola: això obligà a cobrir-la de nou i continuar la volta fins a l'obertura de l'absis, que se sosté en pilars massissos.

A l'època barroca es mutilà l'absis major per construir un cambril per a les imatges del grup escultòric del *Davallament o Santíssim Misteri*, notable conjunt escultòric romànic (obra del 1251), un dels més importants grups catalans de l'època (que presideix avui l'absis major) i que ha estat objecte d'una veneració especial, per la tradició segons la qual es conservaven dins el cap del Crist crucificat unes hòsties incorruptes (desaparegudes el 1936). Ha estat duta a terme una intel·ligent restauració de l'església, iniciada per Puig i Cadafalch i completada en 1948-63 per Duran i Reynais, sota els auspicis de Jaume Espona, que ha retornat a l'edifici el caràcter primitiu que tenia després de la restauració del 1428.

Completen l'església un senzill i elegant claustre gòtic, iniciat el 1442 pels artistes Joan de Bar i Joan Girard, al costat del qual resten uns arcs del claustre romànic del segle XII i unes dependències que ara serveixen de sagristia i baixos de la rectoria vella. En canvi, ha desaparegut l'antic claustre de Sant Mateu, situat a la part de migdia, on hi ha la porta d'accés a l'església, precedida d'un atri del segle XVIII, sobre el qual es troba el que resta de l'arxiu monàstic, o sigui uns 2000 pergamins, còdexs i abundant documentació notarial i processal. La part més important de l'antic arxiu es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on anà a parar després del 1592. Entre l'església i el claustre hi ha també la capella barroca dels Dolors, ara capella del Santíssim, amb una cúpula i elements decoratius del tallista Jacint Moretó, que planejà l'obra, la qual estatja una notable talla de la Pietat, de Josep Viladomat.

Dins el monestir es guarda també la imatge de *Santa Maria la Blanca*, amb el seu retaule d'alabastre, en part restaurat, fet construir el 1343 pel canonge sagristà Ramon de Palol, i el sepulcre del canonge beat Miró de Tagamanent, obrat el 1345, amb l'estàtua jacent del beat sobre seu, obra dels artistes florentins Bernat Filippi i Just Fey. Es conserven també les restes de l'antic retaule gòtic de Sant Agustí.

Hi ha un petit museu, molt ben instal·lat, a l'antiga rectoria, amb fragments de retaules, peces teixides i d'orfebreria, talles, creus antigues, etc. Al Museu Episcopal de Vic, procedents de Sant Joan

de les Abadesses, hi ha importants frontals (com *el Drap de les Bruixes*, teixit hispanoàrab del segle XII) o un retaule gòtic de la *Passió de Crist*, que complementen el notable llegat artístic del monestir.

El palau abacial, proper al clos monàstic, fou bastit el segle XIV i renovat per l'abat Arnau de Vilalba (1393-1427), i té un petit claustre amb capitells molt toscos al pis inferior i unes amples porxades al pis superior. Darrere seu hi ha les restes de l'antiga capella romànica de *Sant Miquel de la Infermeria*, consagrada el 1164.

La capella de Sant Antoni de Pàdua corona un puig (1026 m) que es troba al sud-est de la vila, sobre la carretera que va al coll de Sentigosa, a l'indret on vers el 1470 l'abat Isalguer féu construir unes defenses amb motiu de la Guerra contra Joan II (l'indret havia estat conegut pel puig d'en Folris). Fou bastida el 1635, en un moment d'onada de devoció al sant (hi ha capelles a Ripoll, Camprodon i Ribes), i ha estat restaurada fa pocs anys. Té al costat una hostaleria o casa d'ermitans, i prop seu s'ha bastit una alta i antiestètica torre quadrada per dominar la panoràmica, oculta pel bosc de pins.

L'antiga parròquia de Santa Llúcia de Puigmal és a l'extrem sud-oriental del terme, abocada a la vall de Bianya, a la capçalera de la riera de Santa Llúcia, que neix a ponent del coll de Sentigosa (pel qual s'accedeix a la parròquia). Inicialment formava part de la diòcesi de Girona, però la seva prompta subjecció a Ripoll (890), i després a Sant Joan de les Abadesses (abans del 1150), feren que passés al bisbat de Vic. El 1165 el bisbe de Vic Pere de Redorta consagrà una nova església, que encara perdura, formada per una nau coberta amb volta de canó i acabada amb absis. Ha estat objecte d'una acurada restauració, que li ha retornat la bellesa original, malmesa per l'obertura d'una nova porta i l'emblanquinat de l'interior. Un graciós campanar d'espada s'aixeca al mur de migdia. Al segle XV perdé la independència parroquial, i passà a sufragània de Sant Julià de Vallfogona, i des de la fi del segle XIX, de Sant Joan de les Abadesses. Han desaparegut antics edificis que envoltaven l'església, i s'alça ara solitària, envoltada de grans planells, prop de la fresca i abundosa font de Santa Llúcia. El seu terme, format per algunes masies, com el mas Torrents, forma part del terme autònom anomenat la Ribera de Sant Joan, que el 1863 es va refondre amb el de Sant Joan.

Dins del terme també cal destacar l'oratori de la *Mare de Déu del Prat*, a la vora de l'antic camí ral de Camprodon, i la capella de *Santa Magdalena de Parella*, que presideix el veïnat rural de Parella, i nombroses masies de llarga tradició històrica i de gran bellesa. També hi ha moltes fonts, dues de les quals tenen especial interès: la font *Pudosa*, d'aigües medicinals sulfuroses, coneguda i utilitzada de molt antic, al pla del Ter, prop de la vila i voltada de jardins (brolla en una petita cova, refeta el 1763), i la font del *Covilar*, prop de la carretera a Camprodon, en la qual s'inspirà Joan Maragall -que estiujava a Sant Joan- per a la famosa poesia de *La vaca cega*, datada de l'agost de 1893 (el 1960 s'hi col·locà un monòlit de recordança, amb el poema gravat).

BIBLIOGRAFIA

- ## Gran Geografia Comarcal de Catalunya.
Volum 1. Osona i el Ripollès.
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. (1ª Edició, 1981).
- ## Descripció del PR C-60 "Sender de les Quatre Ermites".
Unió Excursionista de Sant Joan de les Abadesses.
Comitè Català de Senders de Gran Recorregut.
- ## Mapa Comarcal de Catalunya. Ripollès-31.
Institut Cartogràfic de Catalunya. (1993).
Cartografia escala 1:50.000

